

LEBEDA,

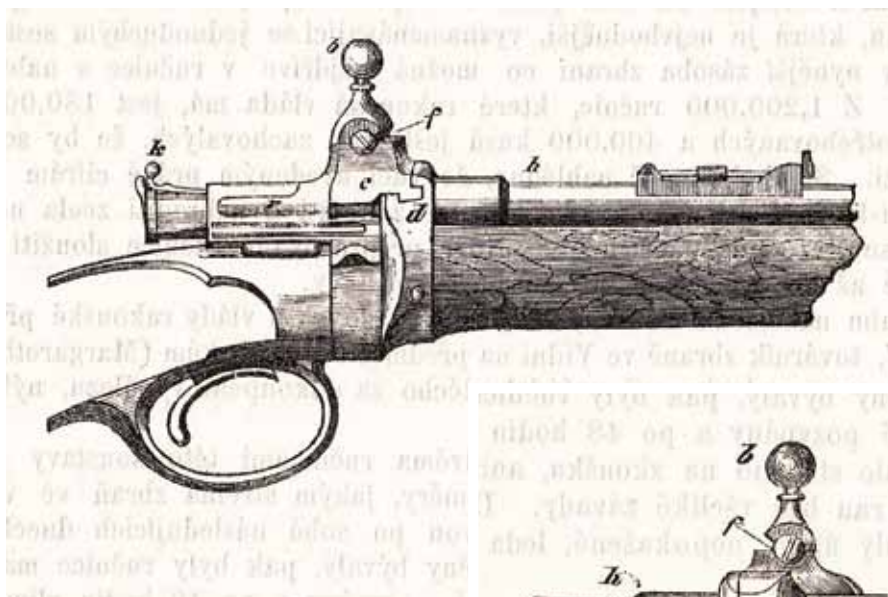
MGR. JAN TETŘEV, foto VILÉM MARYŠKA

který se (původně) NEDOCHOVAL

Pražskou puškařskou firmu A. V. Lebeda si spojujeme především s výrobou luxusních a mnohdy také technicky zajímavých civilních palných zbraní. Firma se ovšem podílela také na vojenských zakázkách, které s sebou zpravidla přinášejí vyšší profit, protože se prodává eráru, jenž tradičně neumí obchodovat. K vojenským zakázkám se Lebedův podnik dostal nejpozději v roce 1848, kdy dodával nebo alespoň měl dodat zbraně pro vznikající maďarskou národní armádu. Hlavní nápor zakázek pro erár však přišel až po odchodu A. V. Lebedy – zakladatele do ústraní a po jeho smrti.

V knize *A. V. Lebeda, nekorunovaný král českých puškařů* jsme s Romanem Berthou v roce 2008 uvedli: „Podle zprávy, která není ověřena z více než jednoho zdroje, měl Ferdinand Lebeda předložit v roce 1866 rakouskému eráru vojenskou zadovku, která byla při zkouškách ve vídeňském arzenálu příznivě hodnocena.“ Naše poznání však od té doby docela významně pokročilo.

V roce 1857 (jinde se uvádí 1858) se firma A. V. Lebeda podle pozdějších údajů Bedřicha Brandejse podílela na transformaci pušek systému Console nebo spíš Augustin na standardní perkusní systém s čepičkovou zápalkou. Podrobnosti neznáme, stejně jako podrobnosti o předělávání „starých rakouských zbraní pro vojsko mexické“, tedy pro dobrovolnický sbor Maxmiliána, bratra císaře Františka Josefa I., který se s pomocí Francie stal císařem mexickým. Podle Ludiše Letošníkové a Miroslava Michálka šlo o urychlenou přestavbu mysliveckých štuců a pušek

» Ještě nedávno se zdálo, že po Lebedově zadovce, kterou hodlal prosadit do rakousko-uherské armády, nám zbyla jen tato vyobrazení. Naštěstí to bylo jinak.

» Zbraň se nám nedochovala jako vojenská puška, ale jako brokovnice. Už první pohled nás přesvědčí, že po konstrukční stránce jde o něco výjimečného.

pro zvláštní sbory Lorenz na zadovky systému Wänzl a mělo k tomu dojít už v roce 1866 (?). Podrobnosti neznáme a musíme připustit i pouhou renovaci starších perkusních předevků.

Není vyloučeno a alespoň český tisk ze šedesátých let 19. století to naznačuje, že firma se v první polovině 60. let podílela také na úpravách starších rakouských

vojenských zbraní nebo výrobě nových pro Američany v době tamní občanské války. Pakovala se na tom celá Evropa.

Zadovka pro armádu

V knize A. V. Lebeda, *nekorunovaný král českých puškařů* jsme s Romanem Berthou v roce 2008 uvedli: „Podle zprávy, která není ověřena z více než jednoho

zdroje, měl Ferdinand Lebeda předložit v roce 1866 rakouskému eráru vojenskou zadovku, která byla při zkouškách ve vídeňském arzenálu příznivě hodnocena. O této zbraní však nevíme zhora nic a účast firmy Lebeda na zkouškách zadovek pro rakouskou (rakousko-uherskou) armádu není zmiňována ani v odborné literatuře.“

Je to už takové pravidlo, že důležité informace se objeví krátce poté, co už do rukopisu knihy nebo článku nemůžete

zasáhnout. Záhy po dokončení knihy objevil Roman Bertha z Ostravského muzea publikaci *Názorný atlas k (Riegerovu) slovníku naučnému*, na který nás záhy upozornil také Jan Skramoušský z Vojenského historického ústavu. Pokud o Lebedově vojenské zadovce nikde nic

není, tak v této publikaci to je. Autorem textu, jenž stihl vyjít ještě v roce 1867, je všestranně vzdělaný český důstojník rakouské (rakousko-uherské) armády, vlastenec a propagátor zdravého životního stylu Emanuel šlechtic Mírohorský (1829–1908). V roce 1867 už měla firma A. V. Lebeda pravděpodobně za sebou vyrovnávací řízení, které začalo v březnu

» Salomon Emanuel Mírohorský, svobodný pán z Friedbergu, coby c. k. podmaršálek. V době, kdy psal o naší zbraní, mu bylo sotva 38 let. Portrét Ferdinanda Lebedy, který by zde také měl být, se nedochoval.

1866, takže se Ferdinand Lebeda nepochybně snažil ji znova postavit na nohy. A vojenská zakázka, to by bylo terno. Doba byla příhodná. Už před válkou roku 1866 rakouská armáda vybírala vhodnou zadovku. Válka tyto snahy nejprve zabzdila, aby je poté náležitě urychlila.

Svoji zadovku předložil Ferdinand Lebeda, uváděný v Mírohorského textu jako „společník c. k. dvorské veličiny na střelné zbraně A. V. Lebedy v Praze“, v lednu roku 1867 rakouské komisi pro střelné zbraně

neoficiální zkoušky zbraně, proběhly v sobotu 9. února 1867 na Střeleckém ostrově v Praze za přítomnosti četného obecnstva „složeného nejvíce ze znalcův, mezi nimiž bylo mnoho vojenských hodnostářů, zejména polní podmaršálek Nostiz, geniální ředitel pro království České generál Wurm...“. Konstatujeme, že toto obecnstvo, byť bychom věřili v jeho odbornost, nemělo tu moc, aby Lebedovi přikleplo vytouženou zakázku. V provincii se chléb nelámá, ale jistou (podle nás malou) podporu to určitě přineslo.

Na Střeleckém ostrově bylo z Lebedovy zadovky vystřeleno 160 ran bez selhání zbraně nebo náboje a obecnstvo se o zbraní údajně vyslovovalo pochvalně. Střelec dosáhl rychlosti palby 15 ran za minutu při střelbě vstojе s náboji ležícími na stole. Deset nábojů pro tuto zbraň, daných na 15 minut do vody, bez problémů fungovalo. Střílelo se i na 200 kroků na terč a vynálezce zbraň půjčil zájemcům ke střelbě. To je vše, co jsme o osudech Lebedovy vojenské zbraně dokázali zjistit.

O výsledcích vídeňských zkoušek se Mírohorský nezmiňuje a nezmiňuje je ani jiná odborná literatura, s níž jsme se setkali. Ale Mírohorský nám přináší dvě velmi zdařilé kresby této zbraně, které se po 145 letech ukázaly jako klíčové. Zbraň se podle Mírohorského nabíjela jednotlivými náboji s kovovou nábojnicí, které označil za podobné systému Snider. Náboje do zadovky měly středový zápal

což se prý stává u nábojnic systému Sniderova. Věřme tomu, protože chybami konkurence se člověk učí. Nábojníci lze podle dobové zprávy jednou až dvakrát přebít. Náboj Lebedovy zbraně podle Mírohorského vážil 2 ¼ lotu, což bylo zřejmě dost, protože lehčí byl prý i náboj do pruské jehlovky, který vážil 2 ½ lotu. S převodem těchto jednotek na gramy je trochu problém, protože lotů bylo hodně

» Článek Ing. Fanty z roku 1927

ve Vídni. V tomtéž měsíci bylo rozhodnuto, že rakouské předovky Lorenz mají být předělány na zadovky s blokovým závěrem Wänzler. Lebeda ovšem neusiloval o to, aby se na jeho systém transformovaly předovky, ale zapojil se do soutěže na zbrusu novou rakouskou, respektive rakousko-uherskou zadovku (která pak skončila vítěz-

Nábojnice byla vyrobena z měkkého plechu, „jehož kraje spružně na sobě leží“. Domníváme se, že Mírohorský tak vyjádřil samotělní schopnost nábojnice, což o kus dál potvrzuje, když uvádí, že „po vystřelení každá nábojnice neprodušně k stěnám duše přilehne“.

Nábojnice však má podle Mírohorského ještě papírový obal, natřený šelakovým pokostem, který ji chrání před povětrnost-

a jejich hmotnost se pohybovala od 14,62 do 17,5 g. My zde budeme počítat s lotem vídeňským, který má právě 17,5 g, takže Lebedův náboj by vážil 48,125 g.

Lebedova zbraň podle údajů Mírohorského vážila 8,8 celní libry, což je 4,4 kg, měla ráž pušky Enfield, což činí, pokud předpokládáme, že se jedná o enfieldku modelu 1853, 15 mm, a měla drážkovanou hlaveň. Další osudy Lebedovy zadovky neznáme. Nepochybně nebyla zavedena do výzbroje a neprosadila »»

stvím našim čtenářům známého a originálního systému Werndl).

Zkoušky

O zkouškách Lebedovy zbraně ve Vídni nám není nic známo, ale jak nás informuje Mírohorský, další, nepochybně

ními vlivy. Mírohorský také tvrdí, že zápalka v tomto náboji je umístěna hlouběji do dna nábojnice, aby při pádu náboje na zem nedošlo k explozi,

se ani mezi loveckými zbraněmi. Lebeda tento systém pravděpodobně dále nenabízěl, nebo se mezi lovci a sportovními střelci prostě neuchytil. Zapadl.

Po vzniku pražského Vojenského muzea za první republiky se lidé s ním spojení snažili do tamních sbírek dostat také zbraně českých vynálezců. U některých z nich (Krnkové) se to povedlo, ale u Lebedy tak úplně ne, ačkoli v muzeu je hodně jeho zbraní včetně zbraní z jeho tovární sbírky.

V *Národní politice* 3. 5. 1924 Ing. J. Fanta uvádí, že starší pražští puškaři jsou vesměs vyučenci Lebedovi a obdrželi od něho na památku po jedné vojenské

» Závěr v uzamčeném stavu

vědět, o co se jedná. A nebo už to majitel dávno ví.“ Článek byl na podzim roku 2012 odevzdán k publikaci do *Střelecké revue*, ale s tou publikací se nějak nespěchalo. Ukázalo se, že to bylo dobře, protože je nutno počítat s Ježíškem.

Ježíšek od Lebedů

Byla polovina prosince 2012, když se mi do práce v pardubickém muzeu telefonicky ohlásil jeden pán s tím, že má doma nějakou zvláštní flintu a chtěl by vědět, co to je. Pozval jsem ho do muzea, stejně

1924 vyzývá tyto puškaře, aby Lebedovy zadovky tohoto systému dali muzeu, ale to se do roku 1927 určitě nestalo. V tomto roce totiž Fanta opět v *Národní politice* konstatuje, že syn Ferdinanda Lebedy, který se odstěhoval „na venek“ by snad tuto zadovku mohl mít, a vyzývá veřejnost k pátrání po něm. Jak pátrání dopadlo, není známo, ale zbraň se ani tehdy do muzea nedostala.

Fantova zpráva ještě připomíná, že slavného tendru na rakouskou armádní zadovku se z Prahy zúčastnil také puškař Václav Fiala, jehož zbraň se díky jeho nástupci Otakarovi Vaněčkovi dostala do muzea alespoň jako dřevěný model...

Až sem jsme s kolegou Romanem Berthou došli v polovině roku 2012. U Jana Skramoušského jsme ověřili, že Lebedova zadovka, kterou popisuje Mírohorský, není ve sbírkách Vojenského historického ústavu ani dnes. A tak vznikl článek, zakončený těmito slovy: „Možná je Lebedova zadovka dodnes někde v muzejním depozitáři či soukromé sbírce a čeká, až ji objeví někdo, kdo bude

jako řadu dalších, když chtějí poradit s neobvyklými zbraněmi. Přišel bez flinty, ale měl pěkné černobílé obrázky z laserové tiskárny. Fotilo se to prý mobilem. Zbraň naprosto originálního systému. Proboha, tohle už jsem někde viděl! Tohle jsem měl v ruce! O tomhle jsem psal!

Chvilí trvalo, než mi došlo, že tohle jsem v ruce ještě nikdy neměl, ale viděl jsem to na obrázku. Že se jedná o systém Lebeda, o kterém jsem napsal, že je neznámý! Pokoušely se o mne mráčky. Odložil jsem obrázky, otevřel skříň a odehnal přicházející mdloby pořádným hltm nápoje, jehož požívání je na pracovišti přísně zakázáno. Byla to ona, byl to pohřešovaný systém Lebeda! Z vojenské pušky se sice stala brokovnice, ale tohle vůbec nevádí.

Jak mi majitel, jenž si přeje zůstat v anonymitě, sdělil, jsou myslivecká rodina a tahle flinta se u nich dědila z generace na generaci. Nikdo z těch posledních generací už nevěděl, co to vlastně je. Chleba to ale nejedlo, takže se o flintu starali stejně jako o modernější zbraně, s nimiž stříleli. Ostatně maji-

» Rakouský orel na spodní straně hlavně dokládá, že zbraň skutečně měla něco společného s rakouským erárem. Zkušební značka to není.

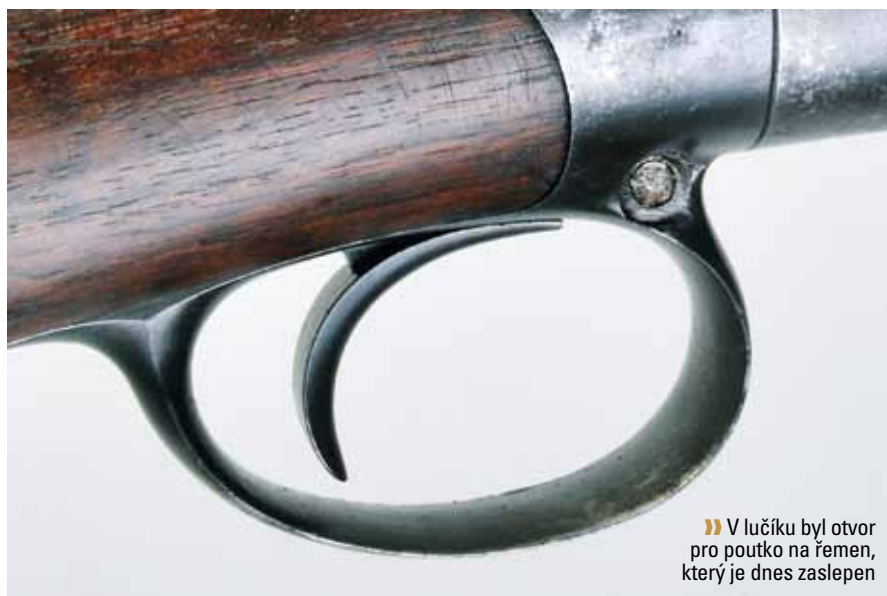
pušce jeho vynálezu. Zajímavé. Zdá se tedy, že bylo vyrobeno víc kusů. Ostatně je to logické. Minimálně jeden kus šel do Vídně, s dalším se prokazatelně střílelo na *Střeleckém ostrově* a nepochybně musela existovat nějaká rezerva. Fanta v roce

telův dědeček prý s lebedovkou ještě lovil. Snad brokovými náboji ráže 28. Na první pohled je evidentní, že muži, kteří se o zbraň starali, ji nemodernizovali, neměnili pažbu, nenechali ji nově načernit, nenechali ji „zhodnotit“ rytinou, takže nám ji, pokud si odmyslíme drobná poškození, daná zubem času, zachovali v originální podobě.

Jak se zbraň do rodiny dostala, to se bohužel neví. Snad ji někdo kdysi dávno koupil nebo dostal právě od některého Lebedova vyučence či zaměstnance. Nebo byl ten vyučenec či zaměstnanec jedním z předků této rodiny. V každém případě se zbraň díky souvislé řadě slušných majitelů dochovala.

Lebedova konstrukce je originální a nikde jsme nic podobného neviděli.

Majitel byl ochoten hovořit o prodeji zbraně, protože zájem instituce, jako je ta naše, jej potěšil. Naštěstí ještě nebyly utraceny všechny peníze, určené pro ten rok na nákupy sbírek, takže se muzeum s majitelem nakonec dohodlo a pár dní před Ježíškem jsme si pro ni zajeli. Jsem přesvědčen, že peníze daňového poplatníka tady byly utraceny správně. Byla zakoupena technicky i historicky zajímavá a unikátní zbraň české konstrukce. Bude muzejní sbírce slušet. A v depozitáři nezůstane. Od 31. 5. do 8. 9. 2013 bude vystavena, v únoru letošního roku byla v televizi a teď je ve Střelecké revui. Takovou publicitu neměla Lebedova konstrukce ani v roce 1867.

» V lučičku byl otvor pro poutko na řemen, který je dnes zaslepen

» Závěr je odemčený a bicí mechanismus je ve stavu zajištěno. Po uzamčení závěru nemůže dojít k odpálení, protože bicí mechanismus není napnutý.

Vojenská hlaveň

Detailní pohled na hlaveň nám odhalil dvě zásadní věci. Především je to v současné době skutečně brokovnice. Vývrt je hladký, muška kuželková. Je to jasné. Na druhou stranu má ovšem zbraň hledí. V obou částech závěru jsou totiž trojúhelníkové průřezy a další je v hmatníku pojistky, jehož stlačením se uvolní a zajistí bicí mechanismus.

Jenomže mají tyto zářezy skutečně funkci hledí? Mají i nemají. Muška je přes ně vidět, ale ony spíš zajišťují, aby bylo vůbec vidět na mušku, protože horní okraj závěru ji prostě zakrývá. To je pochopitelné, protože podíváme-li se na Mírohorského kresbu Lebedovy zadov-

ky, vojenská verze měla hledí na nízkém, ale přece dostatečně vysokém nosiči. Když pohlédneme na zadní část hlaveň, tak je na ní shora ve vzdálenosti asi 7 cm od čela závěru obdélník světlého nečerněného kovu o délce 5,5 cm. Někde tam má Mírohorský na jedné ze svých kreseb hledí a tenhle flek má přibližně plochu, kterou by hledí zaujímal. Navíc přední a zadní okraj skvrny je opatřen dvěma důlky, které měly vymezovat polohu hledí. Zda tam hledí bylo připájeno (kdyby bylo zasazeno na rybinu, těžko bychom přehlédli doplněný materiál), to není jisté, ale nečerněná plocha napovídá, že nejspíš ano. Navíc na kovu je vidět, že ho tam někdo drhnul a cosi odstraňoval. Hledí tam prostě určitě bylo.

Jakou mušku měl Lebeda u své vojenské zbraně, samozřejmě nevíme, ale byla jistě masivnější než dnešní mosazná kuželková muška. Lebedova puška měla „ráž pušky Enfield“, 15 mm. A ráže naší zbraně? Rovných 15 mm! Domníváme se, že tyto skutečnosti nám dokládají, že hlaveň zbraně je původní ve vojenské ráži a byla pouze druhotně upravena pro civilní účely.

Tuto domněnku potvrzuje také skutečnost, že na spodní straně hlavně je vyražena značka v podobě habsburské orlice. Lebedovi byli císařsko-královští dodavatelé s právem používat tento znak. A pokud byla zbraň původně určena pro armádu, tak se na ní orlice mohla objevit také. Ale přikláníme se spíš ke značení císařského dodavatele, protože erár by se nenamáhal razit značku do míst, »

» Druhotně vytvořená „hledí“ na hmatníku pojistky a obou dílech závěru. Musela tam být, aby bylo vůbec vidět na nízkou mušku. Zártezy na obou částech závěru k sobě jaksi nepasují. Pokládáme to za další důkaz, že tohle na zbraní pro vojáky nebylo, protože být nemuselo.

kde je skryta. Zkušební značka to jistě není. Zkušební značky na zbraní ostatně nejsou, v době jejího vzniku to nebylo nutné. Kromě orlice jsme na pušce neobjevili žádné výrobní číslo ani signaturu a nejsou na ní ani montážní značky.

Pokud chceme důvěřovat novinovým zprávám z 20. let minulého století (a nic jiného nám ani nezbyvá), tak je jasné, že pokud zbraně Lebedova systému, darované zaměstnancům či vyučencům při zániku firmy, měly mít nějaký praktický význam, bylo nutné z nich udělat zbraně lovecké. A to se i stalo. Tím nejjednodušším a naštěstí nejšetrnějším způsobem, kterým to šlo.

Vývrt je hladký, ale při pohledu do hlavně se zdá, jako by v něm byly sotva znatelné drážky. Vojenský originál lebedovky byl nepochybně drážkovaný, ale není to tím, že ty drážky chci vidět? Tloušťka stěn hlavně na ústí činí 2,6 mm. Brokovnice mívaly tloušťku stěn mnohem menší, takže další indicie. Tohle skutečně bude hlavěň, určená pro vojenskou kulovou zbraň, jež musí čelit větším tlakům

než brokovnice. A při úpravě na brokovnici byla tloušťka stěn zachována.

A kousek od hlavně je další důkaz, že zbraň v minulosti měla jiné určení a nebyla vždycky lovecká. V kořeni lučíku je pouhým kovovým kolíčkem zaslepen otvor pro poutko na řemen. U loveckých zbraní bývá spodní poutko pro řemen na spodní straně hlaviště, ale u řady vojenských té doby bylo v přední části lučíku. Protože

lovec nosí zbraň jinak než voják, původní otvor pro poutko byl zaslepen.

Pokud vezmeme za bernou minci, že naše zbraň byla původně vojenského charakteru, musíme konstatovat, že největší změny v rámci jejího „zcivilnění“ prodělaly dřevěné části. Předpažbí bylo vyměněno nebo alespoň zkráceno a puška byla rázem polopažbená. Také hlaviště se změnilo, pokud nebylo vyměněno. Zeštíhlelo, zmizela lícnice a podobně jako na předpažbí, také na krku pažby se objevila ryze civilní rybina.

Unikátní závěr

Závěr, který byl v roce 1867 Mírohorským označován jako závor, se skládá ze dvou částí. Ta první je nepohyblivá a je do ní zašroubována hlavěň. Má velmi nepravidelný a složitý tvar. V horní části tohoto dílu jsou drážky pro pohyblivý blok závěru a ze spodní části vystupuje masivní čep, na němž se otáčí blok závěru. Tento blok má ještě složitější tvar než nepohyblivá část. Přední

část bloku je vyrobena tak, aby zapadala do drážky v nepohyblivé části závěru, a dole je masivní kruh, který se nasunuje na čep nepohyblivé části závěru.

Nahoře je upevněna klika s masivní koulí. Při odemykání závěru klika poskytuje ruce oporu k odemčení závěru a pohybem horní části směrem vpřed se po odemčení závěru uvede do pohybu vytahovač. Trčí to ze zbraně opravdu nepřehlédnutelně. Součástí bloku závěru je také pouzdro úderníku s pružinovým bicím mechanismem. Oba díly závěru jsou na sebe ve své spodní části nasazeny a spojeny masivním šroubem. Tento šroub však mezi nimi funguje spíš

» Oba díly závěru jsou se zbytkem zbraně spojeny masivním šroubem, jehož závit mají svůj protějšek v masivním lůžku válcového tvaru

ZADOVKA LEBEDA „1867“

ráže	15 mm
celková délka	1210 mm
délka hlavně	845 mm
síla stěn hlavně na ústí	2,6 mm
hmotnost	3150 g

jako osa, protože jeho závity najdou protějšek až v součástce, kterou bychom snad mohli nazvat lůžkem závěru. Přední část tohoto dílu má kruhový průřez a závit. Pevná část závěru spojená s hlavní a pohyblivý blok jsou tímto šroubem fixovány proti pohybu dopředu nebo dozadu. Blok závěru je tak sevřen mezi dvěma nepohyblivými součástkami. Po obou stranách tohoto lůžka závěru jsou také ocelové zarážky,

» Blok závěru tvoří jeden díl s pouzdem bicího mechanismu. Toto je nejsložitější součástka na zbrani, ale ostatní také nejsou výrobně nenáročné.

» Přední část závěru je pevně spojena s hlavní. Na masivní osu se v její spodní části nasazuje pohyblivý blok závěru.

kteřé vymezují pole pro pohyb bloku závěru doleva nebo doprava. Zpětný ráz tak zachycuje spojení přední části závěru s blokem závěru.

Dohromady je to všechno pěkný kus oceli, jehož opracování si vyžadovalo mnoho práce. Srovnáme-li díly Lebedova závěru například se závěrem Werndl, který nakonec soutěž o zavedení ra-

kouské armádní zadovky vyhrál, tak Werndlův závěr je mnohem jednodušší.

Jednoduchá obsluha

Fungování Lebedovy zbraně je ale z hlediska uživatele poměrně prosté. Stačí zatlačit na kliku závěru zprava doleva a blok závěru se při vyvinutí přiměřené síly odsune směrem vlevo. Zarážka po levé straně jeho pohybu zastaví. Pokud je v této chvíli úderník ve stavu odjištěném, tedy pokud není uvolněn dozadu, dojde při odemčení závěru k napnutí bicího mechanismu. Když nechá střelec zajištěno, musí bicí mechanismus napnout dodatečně zatlačením pouzdra úderníku dopředu. Střelec z Lebedovy pušky si tedy mohl dokonce vybrat.

Pokud byla v komoře prázdná nábojnice, mohl střelec pohybem horní části páky závěru dopředu uvést do chodu vytahovač a vytáhnout nábojnici z komory. Pak mohl vložit náboj a uzamknout závěr. Měl-li odjištěno, mohl okamžitě pálit.

K nabíjení byly potřebné jen čtyři základní kroky. Pohybem závěru vlevo se uvolnil vstup do komory. Následně střelec vytahovačem vytáhl nábojnici a vyklepl ji ze zbraně. Jako třetí krok vložil náboj do komory a jako čtvrtý zavřel závěr. Pak mohl vystřelit. Střelec z werndlůvky potřeboval taky čtyři pohyby.

Originální konstrukce, složitá výroba

Autor konstrukce podle Míro-horského počítal s tím, že zbraň se bude vyrábět pomocí strojů, protože její výroba puškařským způsobem by byla pomalá a drahá. Uvádí také, že „obyčejným puškařům, kterým výroba zbraní ve velikých rozměrech pomocí strojů neznáma jest, zdá se býti hotovení této zadovky dra- hým a zdlouhavým“.

Konstatujeme však, že Lebeda v té době stroje pro takto náročnou a hlavně masovou výrobu s největší pravděpodobností neměl. Vyráběl lovecké zbraně spíš manuálně než továrním způsobem a pokud se týká kapitálu, tak ani ne před rokem vyhlásili u Lebedů vyrovnání, takže továrník byl zřejmě rád, že je rád. Na druhou stranu musíme připustit, že Lebeda byl do jisté míry schopen velkovýroby, což záhy dokázal transformací předovek Lorenz na »»

ODHÁNĚČE HLODAVCŮ

z obytných prostor

- OdH1** slyšitelný/tichý (ultrazvuk.), na baterie či adaptér, do 100m² 465,- (baterie) 599,- (adaptér)
- OdH1MAX** do 200m², jen na adaptér, cena včetně adaptéru 699,-
- OdH1superMAX** do 400m², jen na adaptér, cena včetně adaptéru 899,-

z automobilů

- AodHa** 12/24VDC, napájen z autobaterie 559,-
- KRTKŮ**
- OdK-H2** do půdy, do 400m² 455,-

ODHÁNĚČE PTÁKŮ

ze zateplených fasád domů...

elektronické od 5 899,-

mechanické ocelové plechy s hroty na okapy, římsy atd. od 80,-/m

ODSTRAŇOVAČE VODNÍHO KAMENE

- OVK1** pro potrubí do 1" 1450,-
- OVK2** pro potrubí do 2" 1580,-
- OVK3** pro studny a velmi vápenaté vody 2000,-
- FC300** filtr mech. nečistot 1390,-

VÁHY A MINCÍŘE

- WL** 0-50kg 280,-
- KYPS** 0-40kg 599,-
- CR** 0-200kg 1599,-
- 0-100kg** 350,-
- C-3** 0-300kg 2690,-

informace, objednávky u výrobce a distributora:
FORMAT 1 spol. s r.o., Mlýnská čp.304, č.or.84, 683 52 Křenovice u Brna
 tel.: 544 223 265, 544 223 668, 603 253 728 fax.: 544 223 996
 mail: format1@format1.cz www.format1.cz
 ceny uvedeny v Kč včetně DPH, bez poštovního a balného

INZERCE

» Nakonec zavedená jednoranová zadovka Werndl je ve srovnání s Lebedovou konstrukcí mnohem jednodušší

zadovky Wänzl. Je však evidentní, že svůj pokus o pro-sazení vlastní zbraně myslel vážně.

Lebedova konstrukce je originální a nikde jsme nic podobného neviděli. Odklápění závěru směrem vlevo je samozřejmě řešení známé dávno před Lebedou (u nás Sylvestr Krnka), ale závěr se zpravidla otáčí na ose, jež je součástí pouzdra závěru, a nikoli na čepu, který vychází z jeho spodní části. Skutečnost, že se při pohybu závěru vlevo současně napíná bicí mechanismus, to je nepochybně unikát! Pokud se týká bicího mechanismu, jsme přesvědčeni, že jeho podoba má blízko k jehlovkám, konkrétně k německým jehlovkám Dreyse. Vytahovač je snad inspirován systémem Snider, kde k vytažení nábojnice dojde při pohybu bloku závěru dopředu. Zde je pohyb bloku závěru nahrazen pákou.

Páku závěru pokládáme za jednu z velkých slabín Lebedova systému. Trčí ze zbraně na velmi špatném místě. Na vytahování nábojnic je to trochu luxus, ale je potřebná, aby bylo možno otevřít závěr, který je vyroben velmi přesně (musí být) a k jehož otevření je nutná jistá, byť nikoliv velká síla. Ale to mluvíme o vyčištěné zbraně. Po vystřelení pár nábojů laborovaných černým prachem by se spáry mohly zanášet

» Ze závěru trčí masivní klika. Při odemykání závěru tlakem zprava funguje jako páka. Pokud na její horní část zatlačíte při odemčeném závěru směrem dopředu, za-funguje vytahovač.

spalinami a možná i zbytky papíru z nábojnice. Pak by ta páka byla skutečně potřebná. Pan Lebeda to měl jistě vyzkoušené a věděl, proč ji tam má.

Ačkoli Lebedova zbraň byla jistě funkční, což ostatně potvrdilo i její další používání k lovu, rozhodně by nebyla vzhledem k náročnosti výroby levná. Když jsme snímky zbraně předložili jednomu špičkovému restaurátorovi zbraní a zeptali se na jeho názor na složitost výroby, prohlásil, že snad Lebeda musel mít parní encéčko. Závěr byl prostě výrobně složitý, což nám potvrdilo několik lidí, kteří se živí prací s kovem.

Lebedovka nemohla konkurovat systémům Remington nebo Werndl. Navíc použitá nábojnice z kombinace mosazi a papíru už představovala zastaralý, vlastně odbytý systém, který proti čistě kovovému nábojnicím neměl šanci.

Ráže byla příliš velká. V té době byly hitem zbraně v ráži kolem 11 mm (Werndl, Chassepot, Mauser M.71) a ne ráže 15 mm, se kterou přišel Lebeda. Vždyť to byla větší ráže, než měly dosavadní rakouské předovky Lorenz...

K čemu je dnes?

Nabídka pražského továrníka tak skončila zapomenuta a nezmiňují se o ní ani publikace věnované dějinám rakouských a rakousko-uherských vojenských zbraní. Však ani sám Mírohořský, jež Lebedovi jednoznačně straní, by jistě nezapomněl referovat o případném úspěchu při předvádění ve Vídni.

Lebedova konstrukce se neuchytila ani na civilním trhu. Otázka je, zda to Ferdinand Lebeda vůbec zkusil. Ale své zbraně nevyhodil. Ostatně víme my,

kolik jich bylo vyrobeno? Nejméně jedna odešla do Vídně a s druhou se prokazatelně střelilo v Praze. Asi existovaly ještě nějaké náhradní. Jedna, pět, deset? Moc jich jistě nebylo, protože jinak by se na součástkách určitě objevila nějaká montážní čísla, aby se díly jednotlivých zbraní při výrobě nepomíchaly. Pokud je pravda, že při zániku firmy pan Ferdinand svým zaměstnancům rozdával právě zadovky tohoto systému, vypadá to, že jich měl přinejmenším několik a že na druhou stranu nešly prodat.

Zbraň, kterou jsme získali do sbírek pardubického muzea, představuje práci českých rukou. S největší pravděpodobností ji skutečně vyvinul Ferdinand Lebeda, i když nemůžeme vyloučit, že s konstrukcí pomáhal některý z jeho zaměstnanců. Výrobu zařídili docela jistě zaměstnanci a prezentaci samozřejmě pan továrník.

Je to nejen vzácný doklad českých experimentů na poli vojenských zadovek, ale také další kamínek do přebohaté mozaiky bouřlivého vývoje zadovek ve střední Evropě kolem poloviny 60. let 19. století.

Autor děkuje Bc. Romanu Berthovi z Ostravského muzea za informace z jeho výzkumu dějin firmy Lebeda, bez nichž by tento článek nikdy nevznikl. Děkuje také Janu Skramoušskému z Vojenského historického ústavu v Praze.

» Ani tento díl, který spojuje pažbu se závěrem, rozhodně není výrobně jednoduchý

